

VISION OG HELHEDSPLAN

# Mennesket, skibet og havet

Vikingskibsmuseet i Roskilde





Vikingskibsmuseet i Roskilde er en rejse værd. Samspelet mellem de fem vikingskibe, der så spektakulært er udstillet i Vikingskibshallen, det levende miljø omkring museumshavnen og sceneriet over fjorden skaber en enestående baggrund for museumsoplevelsen. Lugten af tjære fylder luften. Lyden af stemmer og mange sprog blander sig med lyden af øksehug og åreslag. Følelsen af fællesskab. Man er mellem mennesker. Lyset skifter, vejret skifter. Man prøver, man tænker og man overrasker sig selv og hinanden. Perspektivet udvides. Man mærker, at man er til. At man har brug for mere end tryghed, brød på bordet og penge i banken. Man har brug for en indre ild. Museet puster til den.



# Forord

Vikingskibsmuseet vil være Danmarks museum for mennesket, skibet og havet i oldtid og middelalder.

Vi vil skabe et moderne museum, der gør vores maritime forhistorie interessant og relevant for nutidens mennesker. Vi vil styrke museets position som verdenskendt kulturinstitution og turistattraktion, tiltrække et stort antal besøgende til Roskilde, og bidrage til at synliggøre Danmark i udlandet.

Vi har derfor, i samarbejde med Roskilde Kommune og Kulturstyrelsen, udviklet en vision, der bygger på en række bærende idéer om museets forskning og formidling, og på ønsket om at understøtte de enestående arkitektoniske, naturmæssige og rekreative værdier, der findes i området.

Visionen udmøntes i et forslag til en helhedsplan, der skitserer, hvorledes nye bygninger kan indpasses, og hvordan adgangsforhold og besøgsflow kan ændres, så der skabes større helhed i museumsoplevelsen, plads til nye historier og aktiviteter, og bedre økonomisk grundlag for museets udvikling.

Planen omfatter dels en restaurering og modernisering af Vikingskibshallen, der er tegnet af professor Erik Christian Sørensen, og fredet som et modernistisk bygningsanlæg, dels en plan for sikring mod fremtidig stormflod.

Planen opfylder museets behov og de overordnede hensyn til fredning, lokalplan og borgerinteresser. Det er med andre ord en vision, som både Vikingskibsmuseet, Roskilde Kommune og Kulturstyrelsen finder bæredygtig - under forudsætning af, at de nødvendige anlægsmidler kan tilvejebringes.

Vi håber, vores tanker og idéer vil inspirere til dialog og samarbejde om løsninger, der kan sikre Vikingskibshallen som et hovedværk i dansk arkitektur, og bringe Vikingskibsmuseet ind i fremtiden som en af Danmarks mest betydningsfulde, internationale kulturinstitutioner og turistattraktioner.

Joy Mogensen  
Borgmester og bestyrelsesformand

Tinna Damgård-Sørensen  
Museumsdirektør

# Mod en ny vision

## Et nyt udgangspunkt

Vikingskibsmuseet har gennem mange år arbejdet med udvikling af et projekt for restaurering, modernisering og udbygning af Vikingskibshallen.

Ved indgangen til 2012 forelå et nyt udgangspunkt: Der var skabt overblik over restaureringsopgavens omfang og økonomi. Vikingskibshallens bærende fredningsværdier var beskrevet. Og der var foretaget en strategisk og økonomisk vurdering af adgangsforholdene til museet.

Samtidig afsluttede arkitekt Erik Christian Sørensens død i 2011 mange års samarbejde om udvikling af konkrete projektforslag, og det blev nødvendigt at nærme sig opgaven på en ny måde: Gennem beskrivelse af en

overordnet idé og projektramme, der kan udfoldes af en ny arkitekt.

Det stod endvidere klart, at projektet måtte løftes af en ny vision, der forener de mange interesser i området, og baner vej for museets fremtidige udvikling som museum og attraktion.

## Processen

Vikingskibsmuseet, Roskilde Kommune og Kulturstyrelsen indledte på den baggrund en proces, der skulle undersøge og afklare mulighederne for at udvikle et projekt, der er foreneligt med fredningshensyn, lokalplan og borgerinteresser, og sikrer museets udvikling som en moderne, international og økonomisk

bæredygtig kulturinstitution. Processen blev forankret i museets bestyrelse, og har været organiseret omkring en følgegruppe og en procesgruppe med deltagelse af Roskilde Kommune og Kulturstyrelsen. Roskilde Kommune har ydet økonomisk tilskud til ekstern konsulentbistand.

## Overordnede temaer

Processen har haft tre overordnede temaer:

- Vikingskibsmuseets fremtidige identitet og udvikling som museum, kulturinstitution og attraktion
- Bygninger og helhedsplan
- Økonomisk bæredygtighed



Målet har været at beskrive et projekt, der

- omfatter en restaurering og modernisering af Vikingskibshallen, som på én gang bevarer bygningens arkitektoniske værdier, og samtidig skaber bedre plads til udstillingsaktiviteter
- samler museet i en klar helhed, som giver Vikingskibshallen en central placering i museumsoplevelsen
- tilføjer nye bygninger med tidssvarende formidlings- og publikumsfaciliteter (bl.a. ankomst- og besøgscenter, hus til *Havhingsten fra Glendalough* og lokaler til formidling af marinarkæologi)
- tilfører området arkitektoniske og landskabelige kvaliteter, som bevarer åbenhed, udsyn og offentlig adgang til vandet
- øger museets mulighed for egenindtjening gennem ændrede adgangsforhold, tilførsel

af attraktionsværdi i betalingsområdet og udnyttelse af forretningspotentialet blandt de mange gratister uden for betalingszonen

- styrker og tydeliggør museets profil; udvikler potentialet i eksisterende museums-faglige og kommercielle aktiviteter; styrker samspillet med andre professionelle kulturaktører og med Roskilde by, foreninger og frivillige

### **Et rigtigt museum**

I relation til processen gennemførte Kulturstyrelsen i 2013 en kvalitetsvurdering af Vikingskibsmuseet, der konkluderede, at museets forsknings- og formidlingsarbejde er fremragende, og at museet dog er »præget af det historiske afsæt som operatør for Nationalmuseet, der bevirker, at museet aldrig har fået et selvstændigt ansvarsområde,

og dermed et afsæt for at opfylde museumslovens krav«.

Som følge af Kulturstyrelsens vurderinger og anbefalinger har Vikingskibsmuseet fra 2015 fået tildelt det juridiske ansvar for marinarkæologien i farvandene øst for Storebælt. Museet kan begynde at opbygge en arkæologisk samling, og bliver dermed et »rigtigt« museum med ansvar inden for alle områder i museumsloven.

Dermed udvides museets fokus fra det skibsteknologiske til det bredere kulturhistoriske. Arbejdsområdet vil fortsat være det maritime, og museet vil opretholde sin store specialkompetence indenfor skibe, søfart og bådbygningskultur – men nu sættes mennesket forrest: Vikingskibsmuseet vil være Danmarks museum for mennesket, skibet og havet i oldtid og middelalder.

# Mennesket, skibet og havet

Fagfeltet er stort og dybt som havet selv, fuldt af drama og menneskeskæbner. De mange skibsvrag vidner om teknologisk udvikling, håndværksmæssig kunnen og fortrolighed med søen og himlens stjerner. De efterlader en genklang af eventyrlige sørejser og fremmede havne. Hårdt arbejde, søsyge. Håb og længsel.

Lyden af stormen, tunge bølger mod skroget, den uheldsvangre knirken og splintrende træ suser som et fjernt ekko i vores indre øre sammen med råbene fra mænd, der snapper efter vejret i det kolde vand mellem vraggods. Nu er alle lige. Det er liv og død.

Mødet med livets flygtighed rummer et vemod og et sug efter at huske; at tage vare på erindringen om svundne tider, om de døde. Så de ikke dør hélt og uden mening. Så vi kan spejle os i dét, vi kommer fra. Så vi får en rod at stå på og fødder at gå på: Arven efter tidligere generationer skaber afsæt for vores eget liv.

Jo længere vi kommer tilbage i tiden, des blegere bliver genskinnet. Men i det iltfattige miljø under vandet bevares de mest utrolige ting. Hér møder vi sunkne verdener, der fortæller om skibe og søfart. Om brugen af havet som spisekammer og rejsevej. Helt tilbage til stenalderens mennesker.

Havbunden er et skatkammer af ting og fortællinger, der kan få hjertet til at banke, og ånden til at skælve, når fast forankrede forestillinger om fortiden og tidligere generationers evner og muligheder udfordres, og vores selvforståelse rystes. Det er kulturarv.

Så er der tingene omkring os. Formen på en økse, en hammer, et søm. En fiskekrog. Går mere end tusind år tilbage. Ligesom navnet på torsk, øjemålet og idéen om den klinkbyggede båd.

Det gamle og det nye væves sammen i traditioner, der har tilpasset sig skiftende tiders behov i et tempo så langsomt, at vi stadig har de gamle med os. Deres tanker, måder, udtryk og erfaringer. De forsvinder som skygger i lys, når produktion fortrænger tradition. Men bliver hos os så længe, det giver mening for mennesker. Det er kulturarv.

Museet er som en livline mellem dem, der var, og dem der kommer: Kulturarven undersøges, bevares og videregives. Mellem moderne mennesker. I overbevisning om, at historien skal mærkes med kroppen for at bevæge tanken. Skabe nye perspektiver, indsigter og sammenhænge.

Det er livets stemme, der taler. Museet er en megafon, der forstærker det fjerne ekko fra fortiden: Af alt, der er nedarvet, er livet det største.







# Bærende idéer

## Det moderne

Vi vil skabe et moderne museum. En nutidig ramme om historien. Et rart sted at være.

Vi vil imødekomme den moderne gæst, der kommer for at opleve, lære og slappe af med familie, venner og gæster. Ved at være dem, vi er: Moderne mennesker i arbejdstøj, sikkerhedssko og redningsvest, der brænder efter at dele vores viden, kunnen og passion med vores medmennesker. Vi vil ikke forsøge at føre gæsterne tilbage i tiden ved at klæde os ud og arbejde i historiske tableauer. Vi vil i stedet invitere dem ind i vores verden af viden, kunnen og undren. Vi vil gøre historien levende ved at føre den op i nutiden.

For at realisere idéen om det moderne, må museet bringes op til nutidige standarder for tilgængelighed, sikkerhed, bevaringsforhold og miljøpåvirkning. For at imødekomme publikums krav til moderne adgangsforhold, information og publikumsfaciliteter, er der desuden behov for at opføre et nyt ankomst-

og besøgscenter, der skaber en entydig ankomst til museet med turistinformation, toiletter, garderober og en introduktion til museumsbesøget.

## Levende historie

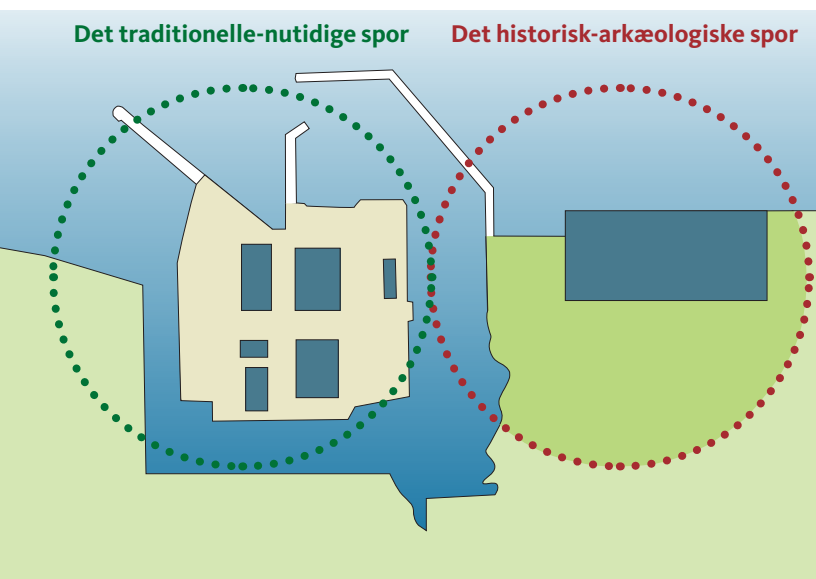
Vi vil vise historie og tradition som levende processer, der skaber sammenhænge i tid og rum, og synliggøre den direkte sammenhæng mellem de originale skibe i Vikingskibshallen og deres efterfølgere: De klinkbyggede nordiske småbåde, der ligger i museums-havnen. Nok er bådene tilpasset skiftende tiders materialer, krav og behov, men de hviler på den samme håndværkstradition og formforståelse. På det samme grundlæggende kendskab til materialernes egenskaber, værktøjets muligheder og bådens kvaliteter.

Gennem den levende tradition kan vi videreføre tusindår gamle indsigter, arbejdsmetoder og måder at se og forstå verden på. Vi kan videregive bådebyggerens blik på skoven:

Hvor landkrabben ser et rekreativt område med gamle og unge træer og krat, ser bådebyggeren et stort materialedepot med stævnetræ, planker, skibsdele og basttov. Vi kan videregive øjemålet, hændernes erkendelse af kvalitet, kroppens indlærte forståelse af styrke- og balanceforhold. Vi kan næsten holde vikingetidens bådebygger i hånden.

Forudsætningen for at videregive dette blik på verden, og den komplekse viden og erfaring, der rummes i hoved, hånd og krop er, at vi fortsat bygger og bruger de klinkbyggede både. På en måde, der er relevant for moderne mennesker. Derfor har museet et bådeværft, der engagerer sig i uddannelsen af fremtidens bådebyggere. Og derfor stiller museet bådsamlingen til rådighed for frivillige bådelaug, der viderefører kundskaben om, hvordan den enkelte båd sejles.

Det specialiserede håndværksmiljø omkring museets bådeværft og samarbejdet med de frivillige bådelaug har desuden gjort



det muligt at bygge og afprøve rekonstruktioner af vikingskibe i fuld størrelse. Bådebyggernes særlige forudsætninger for at læse og fortolke det arkæologiske skibstræ supplerer arkæologernes blik, og som det eneste sted i verden har Vikingskibsmuseet skabt forudsætninger for at gennemføre en systematisk og sammenhængende forskningsproces, der omfatter udgravning, dokumentation og rekonstruktion af arkæologiske skibsfund

– helt frem til bygning og afprøvning af rekonstruktioner i fuld skala. I et tæt samarbejde mellem akademikere, håndværkere og sejlere.

I dag ligger de traditionelle, klinkbyggede småbåde fra 1900-tallet side om side med rekonstruktioner – eller »sejlende vikingskibe« – i museumshavnen som vidnesbyrd om en livskraftig håndværkstradition, der skaber sammenhæng og slår bro over mere end tusind år. Desværre går det ikke altid op for museets gæster.

Forudsætningen for at forstå sammenhængen mellem de »sejlende vikingskibe« og de eksperimentalarkæologiske håndværksaktiviteter på den ene side, og de traditionelle klinkbyggede både og de tilknyttede håndværk på den anden side, er, at man opdager forskellene. For at tydeliggøre forskelle og sammenhænge er der behov for en samlet introduktion og en fysisk opdeling.

Det har ført til idéen om at skitsere den klinkbyggede båds udviklingshistorie i forbindelse med selve ankomsten. Vi forestiller os, at det nye ankomst- og besøgscenter bygges hen over en eksisterende kanal, som

giver mulighed for at udstille udvalgte både inde i selve bygningen. Det vil understrege håndværket og bådsamlingens centrale rolle i museet – og det vil give rummet og oplevelsen af bygningen en enestående karakter.

Det har endvidere ført til en mere radikal idé om at skabe en tydelig fysisk opdeling af håndværksaktiviteter og bådsamling, som understøtter den umiddelbare forståelse og oplevelse af henholdsvis det historisk-arkæologiske og det traditionelle-nutidige spor.

Vi forestiller os, at der etableres en ny naturhavn i området lige sydvest for Vikingskibshallen, hvor de »sejlende vikingskibe« kan vises i tilknytning til en strandeng, en byggebedding og et eksperimenterende håndværksmiljø, der knytter eksperimentalarkæologien tættere sammen med det arkæologiske originalmateriale i Vikingskibshallen. De traditionelle både bliver liggende ved de moderne moler i den eksisterende museumshavn, mens de nutidige traditionelle håndværk opretholdes i det eksisterende bådeværft. Dermed bliver Museumsøen og museumshavnen et tydeligt udgangspunkt





for den moderne tradition, mens området omkring Vikingskibshallen og den nye naturhavn skaber ramme om arbejdet med det historisk-arkæologiske.

Den eksperimentalarkæologiske virksomhed har gennem de sidste 30 år vendt op og ned på vores forståelse af vikingetidens skibe. Den har givet os helt nye indsigter, og vi ligger inde med et kæmpestort materiale i form af data, billeder, film, modeller, værktøj og udstyr, der kan levendegøre skibene og vise, hvordan vi forsøger at forløse det enorme potentiale, der findes i skibene som kilder til historien. Vi har således stof til nye fortællinger – om mennesket, skibet og havet i vikingetiden, og om vores arbejdsmetoder – som ikke finder plads i museet i dag.

Det har skabt idéen om at opføre et hus til Havhingsten, hvor disse historier kan formidles. Havhingsten er resultatet af det hidtil største og mest spektakulære rekonstruktionsprojekt, museet endnu har gennemført, og skibet er efter den vellykkede forsøgsrejse fra Roskilde til Dublin og retur blevet en international attraktion i sig selv.

Vi forestiller os et »råt« hus over et havnebassin, der kan tørlægges om vinteren. Om sommeren vil gæsterne komme ind i det store rum, hvor de enten kan gå over en bro og direkte ud på strandengen foran Vikingskibshallen, eller bevæge sig rundt om det vandfyldte bassin. Om vinteren vil de opleve, at Havhingsten ligger i tørdok – og man kan gå ombord.

Langs væggene staves Havhingstens udstyr, så man kan se alt det, der i dag er gemt væk på magasin, når det ikke er i brug: Mere end to km håndslået tovværk, blokke og taljer, 60 årer og 60 skjolde. Skibskister og kasser med navigationsudstyr. »Toiletter«, øsekar og lænsepumper, uldtæpper og redningsdragter. Udstillinger og film fortæller om den eksperimentalarkæologiske arbejdsproces og om forsøgsrejsen, der talte til moderne mennesker over hele verden. Måske hænger der sejl til tørre. Måske ligger der andre både i bassinet, når Havhingsten er ude.

Fra Havhingstens hus går man direkte ud på den nye strandeng, hvor de rekonstruerede skibe ligger i den nye naturhavn, og hvor der

bygges nye rekonstruktioner af arkæologiske skibsfund på den tilknyttede byggebedding. Omgivet af aktiviteter som smedning, reblægning, sejlsyning og tjærebrænding.

### Dialog og relation

Vi vil formidle den historiske fortælling som resultat af en historisk betinget forskningsproces – ikke som en sandhed. Derfor vil museet overalt, hvor det er muligt, arbejde med flere lag i formidlingen: Vi vil formidle kulturhistorien, som vi forstår den, og vi vil formidle de arbejds- og forskningsprocesser, der fører til ny forståelse. Dette kommer tydeligst til udtryk i de områder, hvor museets arbejdsprocesser kan formidles direkte til publikum.

Det kræver ekstra ressourcer at gennemføre dokumentations-, håndværks- og forskningsprocesser blandt publikum. Derfor er det en bærende idé, at formidlingen ikke blot skal være et resultat af forskning – den skal også give noget tilbage til forskningsprocessen. Ifølge det etablerede forskningsbegreb er forskning for akademisk uddannede forskere, men vores erfaring er, at der er mange veje til





erkendelse. Vi ser museumsgæsten som en ressource, som et friskt og nysgerrigt pust ind i en fagdiskussion, der kan blive indforstået i sin forudsætning og sit metodiske udgangspunkt. Det er berigende for museets forskning at få adgang til gæsternes viden, erfaringer, associationer og idéer.

Omvendt åbner muligheden for dialog med museets medarbejdere helt nye verdener for gæsterne. De får direkte adgang til vores viden, undren og begejstring, og indblik i arbejds- og forskningsprocessen længe før resultaterne publiceres. Vi kan skabe en relation, og udvikle en samtale, der giver rum for spørgsmål, svar og fælles refleksion. Dialogen skaber dermed en direkte forbindelse mellem museets forskning og gæstens personlige udgangspunkt, der gør historien relevant, og skaber nye perspektiver i det enkelte menneskes historiefortælling.

Det er en bærende idé i museets forsknings- og formidlingsarbejde, at ny erkendelse ofte begynder med en konkret, sanselig oplevelse. Som mennesker er vi skabt til at erfare og undersøge med vore sanser, og

vi sætter indtrykkene sammen til meningsgivende helheder ved hjælp af tanken. Derfor stræber museet efter at udvikle aktiviteter, der inddrager gæsterne direkte. Dialogen får en helt anden form, når man sidder i varme og røg og trækker blæsebælgen for smeden, mens han omdanner et stykke jern til en skibsnagle. Det tager tid at finde den rigtige rytme, og det er trættende at holde den. Belønningen ligger i nuancerne og i oplevelsen af at tage del i en proces, der omdanner et råmateriale til et produkt – som det er gjort siden vikingetiden.

Ønsket om at udvikle den direkte dialog og relation mellem museets medarbejdere, gæster og brugere har ført til idéen om at skabe nye rammer for eksperimentalarkæologien. Vi kunne tænke os at opbygge et aktivitetsmiljø, der ikke blot opfylder museets professionelle krav, men også tilrettelægges med henblik på undervisning og publikumsinddragelse.

Vi forestiller os en rekonstrueret skibsbro i en ny naturhavn, der kan danne udgangspunkt for aktiviteter omkring de »sejlende vikingskibe« – f.eks. forsøg med lastning

og losning af varer og udstyr. Vi forestiller os en byggeplads til bygning af nye rekonstruktioner, omgivet af 4-6 små værkstedsbygninger til bådebyggerne, smeden, reblæggeren, sejlmageren, træskærereren m.fl. Værkstedbygningerne indrettes med arbejdsplads, værktøj og materialer – ting, der skal bruges i arbejdsprocessen, og som kan skabe referencer, associationer og idéer hos gæsten. Samtidig indrettes værkstederne, så det er muligt at inddrage gæsten, og supplere med aktiviteter, der er specielt tilrettelagt for publikum.

### **Relevans og fordybelse**

Overfloden af nye historier har endvidere skabt idéen om at gøre Vikingskibshallen til et skatkammer af viden og fortællinger om mennesket, skibet og havet i vikingetiden. Formidlet på måder, der indbyder til stille fordybelse.

Vi forestiller os, at butik, kontorer og lagerfaciliteter flyttes over i et nyt ankomst- og besøgscenter, så hallens øverste niveau kan frigøres langs hele vinduesfacaden. Det vil understrege den arkitektoniske oplevelse af





hallen som et stort skrin, og det vil skabe plads til nye, lette udstillinger. På samme måde forestiller vi os, at bygningens tekniske anlæg flyttes til en ny bygning, der opføres under jorden vest for hallen, så hele kælderetagen kan frigøres til udstillingsbrug.

Her vil vi vise sammenhængen mellem skibene, søfarten og den dramatiske udvikling, der i løbet af vikingetiden skabte fundamentale samfundsmæssige ændringer, og lagde grunden for de nordiske riger, vi kender i dag: Politisk centralisering og rigssamling. Trosskifte og etablering af den katolske kirke. Introduktionen af urbane livsformer og nye økonomier. Udvikling af internationale handelsforbindelser. Ekspansion og bosætning i nye lande. Indvandring, udvandring, integration, pirateri, terrorvirksomhed, politiske alliancer. Emner, der stadig er aktuelle, og som giver nutidens udfordringer et relevant perspektiv. Og udviklinger, der afhæng af det sejlførende skib: Uden skibe – ingen vikingetid.

En bærende idé i de nye udstillinger er, at de skal have relevans for alle museets gæster. Også for det store flertal, der kommer fra ud-

landet. Derfor skal blikket løftes videre fra Vikingernes verden til Verden i vikingetiden via fortællingen om de internationale maritime netværk, der også dengang bandt verden sammen. Det vil tilføre fortællingerne endnu et moderne perspektiv, og give museets internationale besøgende mulighed for at forbinde deres egen historie med vikingernes verden.

I indretningen af de nye udstillinger ønsker vi at bygge videre på tanken om at skabe sanselige indtryk og oplevelser som udgangspunkt for ny erkendelse. Men Vikingskibshallen egner sig ikke til håndværksaktiviteter, beskidte fingre og fysisk tumlen. Den skal være et æstetisk fordybelsesrum. Derfor er det en bærende idé at udvikle kunstneriske elementer, der udfordrer sanserne og vækker nysgerrigheden i forbindelse med de enkelte fortællinger. Olafur Eliassons installation »Din blinde passager«, der i 2011 var udstillet på Arken, kan give et indtryk af vores idé – oplevelsen af at miste orienteringen i tæt tågeryster folk ud af deres komfortzone, og kunne fungere som en fremragende introduktion til udstillingen om vikingetidens navigation.



### Ved historiens kilde

I 2015 får museet ansvar for marinarkæologien øst for Storebælt – og for de ting, der samles op på havbunden. Det giver nye muligheder og behov, og det giver brændstof til en udvikling, der vil ændre museet for altid. Det har skabt idéen om at opføre en ny bygning, der både kan opfylde museets behov for faciliteter til modtagelse, dokumentation, analyse og opbevaring af nye fund – og gæsternes behov for at skabe mening i tingene. Den bærende idé i indretningen af den nye bygning er tanken om at stå ved historiens kilde.

Vi forestiller os, at man kommer ind i bygningen gennem et virtuelt dyk, hvor man følger marinarkæologerne ned under vandet. Man deltager – så at sige – i en udgravning på havbunden.

Herfra kommer man ind i det arkæologiske værksted - bygningens bankende hjerte. Her modtages de nyeste fund fra havbunden, og hér kommer vi tæt på selve kilden til historien – endnu før den er fortalt. Selvom museets gæster ikke må røre, er de tilstede i øjeblikket, når tingene for første gang i århundreder,



måske årtusinder, skylles rene og tages i nærmere øjesyn, og opleves gennem arkæologens undersøgende øjne og begejstrede forventning til dét, netop denne ting kan fortælle. Gæsten får indblik i de faglige iagttagelser, spørgsmål og metoder, og kommer med på en opdagelsesrejse, der åbner nye verdener og perspektiver. Det er noget helt, helt andet end at se en genstand i en montre.

Tingene i værkstedet har ikke nogen indbyrdes sammenhæng. Flintøkser fra over-svømmede stenalderboplader ligger side om side med skibsdele fra vikingetiden, slibesten fra lasten i en middelalderskude, og drikkeglas og kanoner fra et 1600-tals krigsskib. Løsrevne fragmenter fra sunkne verdener. Det eneste, de umiddelbart har til fælles, er, at de er en del af kulturarven.

Derfor er der behov for at skabe historiske referencer – bl.a. gennem opbygning af udstillinger, der fortæller om landskabets forandring og kystlinjernes udvikling frem til det Danmark, vi kender i dag. Udstillinger om de første mennesker, der levede i et enormt landområde, som strakte sig langt ud over

nutidens grænser. Og som i takt med voldsomme klimaforandringer måtte flytte, når havet overskyllede deres gamle bosteder, jagtmarker og forfædrenes gravpladser. Til tider med en voldsomhed, der gav stof til myter om syndfloden, der omstyrkede den kendte verden. Udstillinger om skibe og sømænd, der pløjede havene omkring Danmark, og forbandt mennesker, byer og lande – før de gik ned med mus og mænd og lasten fuld af varer. Om krigsskibe og søhelte, der forfulgte politiske og militære ambitioner, ind til de blev skudt i sænk med lasten fuld af krudt, kugler og kanoner.

Bygningen skal desuden indeholde et stort, fleksibelt udstillingsrum til formidling af de nye historier, der kan fortælles som et resultat af de marinarkæologiske undersøgelser.

Idéen om at stå ved historiens kilde skal også udfoldes i et laboratorium til undervisnings- og formidlingsformål, hvor museets gæster og brugere kan prøve kræfter med museumsvirksomhed og historiefortælling. Vi forestiller os, at laboratoriet indrettes med udvalgte genstande i et åbent kompakt-

magasin, elektronisk arkiv og bibliotek samt opmålings- og dokumentationsudstyr. I relation til aktuelle undersøgelser og udstillinger suppleres med udstyr og materiale til undersøgelse af f.eks. pæleorm, konserveringsmateriale, datering, vedbestemmelse, modelbygning osv. Endelig skal laboratoriet indrettes, så gæsterne kan formidle deres personlige historiefortælling via f.eks. elektroniske medier.

### **Mødested og fællesskaber**

Museet er et mødested for mennesker med fælles lidenskaber. Forskere, håndværkere, studerende, bådelaug, vinterbadere, dansere, madelskere, musikelskere, historiefortællere og mange, mange flere udfolder sig i overraskende, livsbekræftende fællesskaber, der forbinder byen og museet, og skaber en vibrerende puls på havnen. Vi vil give det folkelige liv mere plads i museet ved at skabe bedre faciliteter og gratis adgang til Museumsøen. Vi vil gengive museumsbegrebet en del af dets oprindelige betydning som et sted, hvor mennesker mødes og dyrker dét, der gør livet værd at leve.



# Ny helhedsplan

Vikingskibsmuseet har sammen med Roskilde Kommune og Kulturstyrelsen udarbejdet forslag til en samlet planløsning, der skitserer, hvordan visionen for fremtidens Vikingskibsmuseum kan realiseres gennem en række overordnede greb, der beskrives i det følgende.

## Strandenslandskab

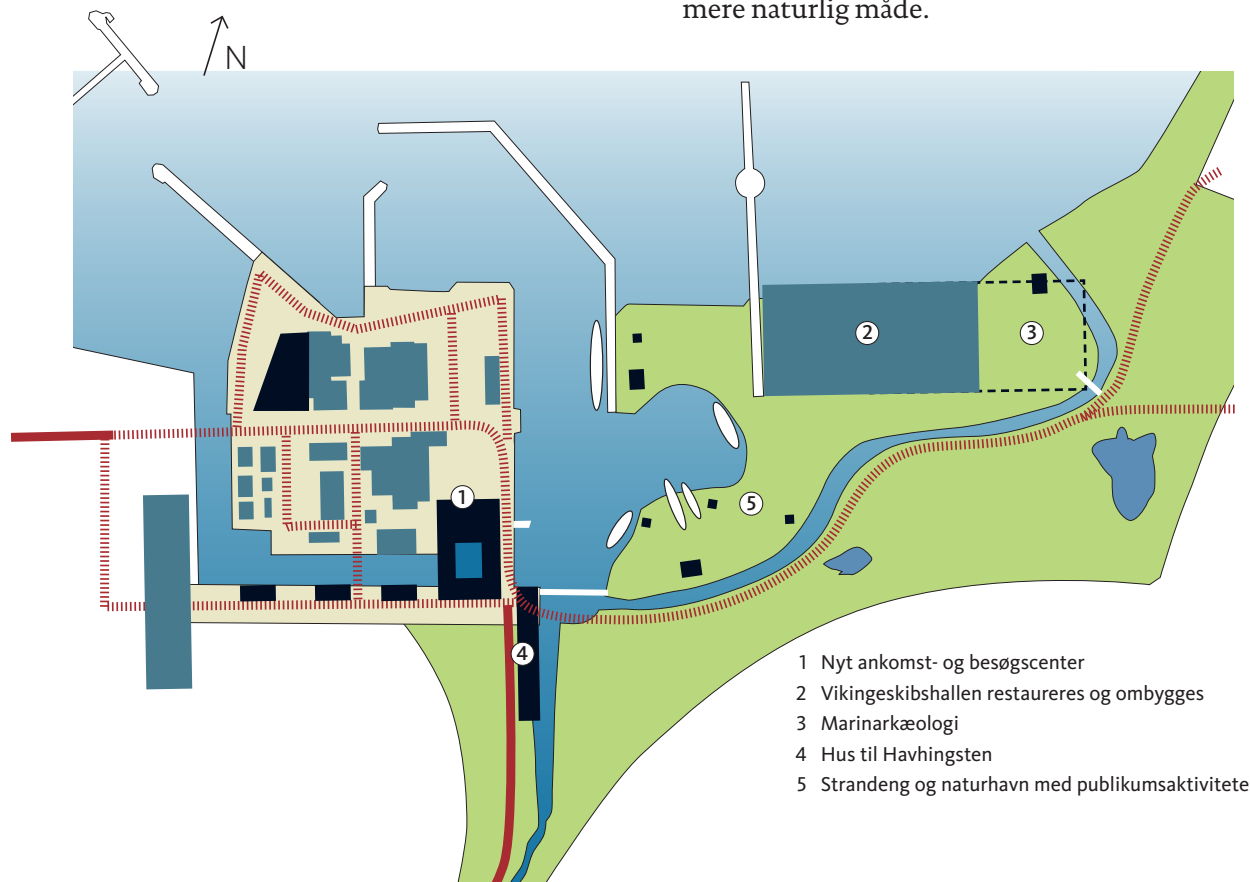
Området tilføres et nyt, stærkt landskabeligt træk, der understreger Vikingskibsmuseets enestående beliggenhed nedenfor byen på kanten af fjorden: Den store græsplæne, der omgiver Vikingskibshallen, omdannes til en strandeng med vand, siv og spredt lav beplantning. Det vil skabe en smuk og mere levende forgrund for Vikingskibshallen, en troværdig baggrund for museets aktiviteter, og det vil binde fjord og by sammen på en mere naturlig måde.

## Naturhavn

Et centralt element i det nye landskab er en ny naturhavn. Den placeres med direkte forbindelse til den eksisterende museumshavn, og trækker vandet og de sejlene vikingskibe ind i området, hvor de danner forgrund for Vikingskibshallen set fra Museumsøen. Her kan de sejlene vikingskibe opleves i mere autentiske omgivelser, tydeligt adskilt fra de nyere, traditionelle både, der bliver liggende ved de moderne moler i museumshavnen.

## Aktivetsmiljø

Museets eksperimentalarkæologiske aktiviteter flyttes sammen med de tilknyttede publikums- og undervisningsaktiviteter fra Museumsøen over i det nye strandengsområde. Dermed knyttes de tydeligt sammen med de originale vikingskibe, og de tilfører betalingsområdet øget attraktionsværdi. En rekonstrueret skibsbro bygges ud i den nye naturhavn, og der anlægges et slæbested og en byggebedding på strandengen. Omkring beddingen opføres 4-6 små, faste værkstedsbygninger. Her kan publikum året rundt



- 1 Nyt ankomst- og besøgscenter
- 2 Vikingskibshallen restaureres og ombygges
- 3 Marinarkæologi
- 4 Hus til Havhingsten
- 5 Strandeng og naturhavn med publikumsaktiviteter

opleve mængden, enkelheden og rigdommen af materialer og værktøj; de kan se værkstederne, og når håndværkerne arbejder, kan de følge processerne.

### Betalingsområde

Kilden, der løber i den historiske akse fra Domkirken over Provstemarken, gennem Byparken og ud i museumshavnen, tilføres mere vand, og ledes i et nyt løb hen over strandengen og ud i fjorden øst for Vikingskibshallen. Herved afgrænses et veldefineret areal omkring Vikingskibshallen, som nu placeres på en ø, og der opstår mulighed for at etablere et nyt betalingsområde uden hegn og mur.

### Gratis adgang til Museumsøen

Der skabes gratis adgang til Museumsøen. De eksisterende afskærmninger af betalingsområder fjernes, og der åbnes for indsyn til aktiviteter og udkig over fjorden. Stien omlægges og forgrenes rundt mellem bygninger og ud langs vandet. Det giver større åbenhed og ny helhed i aktiviteterne. Samtidig skabes

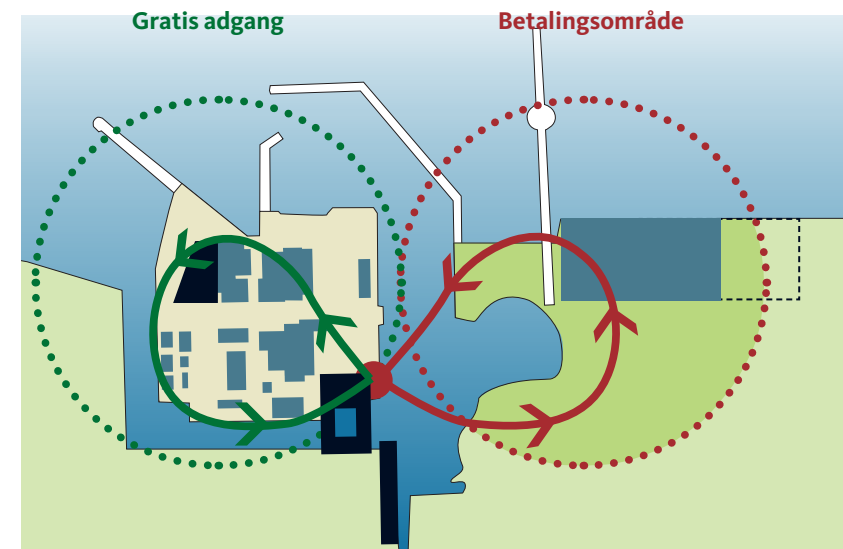
et rekreativt museumsområde for byens borgere og besøgende, og mulighed for et tættere samspil mellem museet, byen, lokale foreninger, frivillige og andre kulturaktører.

### Betalingskoncept

Etableringen af et nyt betalingsområde omkring Vikingskibshallen, og gratis adgang til Museumsøen åbner mulighed for at skabe et nyt betalingskoncept, der gør det tydeligt for museets gæster, hvad entrébilletten giver adgang til, og som gør det legitimt for Roskildes borgere og besøgende at færdes frit på Museumsøen.

### Adgangsforhold

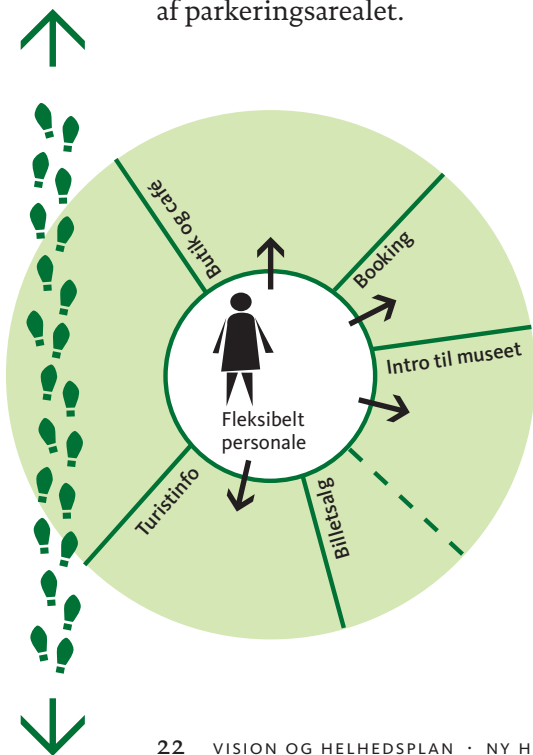
De eksisterende adgangsforhold ændres gennem etablering af en ny ankomst, der skaber en entydig indgang til museet. Den eksisterende adgang fra parkeringspladsen til Museumsøen lukkes, og erstattes af en ny adgang, der binder parkeringspladsen, Museumsøen og det nye betalingsområde sammen via et nyt ankomst- og besøgscenter ved Museumsøens sydvestlige hjørne.



### Ankomst- og besøgscenter

Et nyt ankomst- og besøgscenter opføres nordøst for parkeringspladsen, hen over den eksisterende kanal til Museumsøens sydøstlige hjørne. Den skal indeholde moderne publikumsfaciliteter, information og billetsalg, undervisnings- og konferencerum samt café og butik. Den offentlige sti føres gennem bygningen, som også giver direkte adgang til betalingsområdet via en udstilling, der intro-

ducerer gæsten til stedet og museets historie og fortællinger. Kanalen, som løber gennem bygningen, åbner mulighed for at introducere museets emne gennem en udstilling af småbåde. Kanalen og bådene vil tilføre bygningens indre rum en særlig oplevelsesværdi. Den nye bygning skaber en smukkere og mere attraktiv ankomst til området, særligt hvis den tænkes sammen med en bearbejdning af parkeringsarealet.



### Broen

Broen mellem Museumsøen og Vikingskibshallen fjernes som en konsekvens af de nye adgangsforhold, og for at give museets sejlene skibe uhindret adgang til den nye naturhavn. Det vil samtidig forenkle det visuelle udtryk i området, at det hollandske motiv tages ud af billedet. Der etableres en ny offentlig overgang mod syd.

### Fjordstien

Fjordstien, der i dag gennemskærer museumsområdet i en stram øst-vest akse, gives et mere organisk forløb. Den forgrenes mellem bygningerne og ud langs vandet på Museumsøen. Den føres over museums-havnen ved det nye ankomstcenter, og løber over strandengen langs det nye vandløb. Når stien trækkes ind i land, kan Vikingskibshallen opleves på afstand – og det bliver muligt at se forbi hallen og ud over fjorden. Det er vigtigt, at stien indpasses i det nye landskab på en måde, der øger oplevelsesværdien uden at bringe gående for tæt på den trafikerede vej.

### Vikingskibshallen

Vikingskibshallen restaureres og bringes op til moderne standarder for bevaring, tilgængelighed og energiforbrug på en måde, der bevarer bygningens overordnede arkitektoniske udtryk. Museumsbutik og kontorer flyttes til det nye ankomst- og besøgscenter, hvorved den eksisterende kontorkerne kan fjernes, så det smukke gennemlyste rum kan opleves i hele bygningens længde. Det øger samtidig rummets fleksibilitet som ramme for koncerter og andre kulturelle arrangementer, der har glæde af hallens fremragende akustik og spektakulære udsigt over fjorden. Nye tekniske anlæg placeres i en ny bygning, der opføres under jorden vest for Vikingskibshallen. Dermed frigøres yderligere plads til nye udstillinger.

### Arkæologi under vand

En ny bygning til formidling af kulturarven på havbunden opføres øst for Vikingskibshallen. Bygningen skal indeholde et stort, fleksibelt rum til udstillinger og aktiviteter, et åbent kompaktmagasin, samt faciliteter

til modtagelse og dokumentation af arkæologiske fund, og formidling af aktuelle arkæologiske undersøgelser. Bygningen tænkes som udgangspunkt placeret under jorden, men det bør i forbindelse med udarbejdelse af et egentligt projekt undersøges, om bygningen kan placeres over niveau, evt. i tilknytning til fjorden eller vandet på strandengen. Alternativt kan en placering i direkte tilknytning til besøgscenteret overvejes.

### **Hus til Havhingsten**

Der opføres et hus til *Havhingsten fra Glendalough*, hvor skibet kan opleves med alt sit udstyr - sammen med udstillinger og film om rekonstruktionen, byggeriet og forsøgsrejsen med skibet. Det bør overvejes at bygge huset over en dok i direkte relation til museumshavnen. Dels for at presse bygningen ned i terræn, så den konkurrerer mindst muligt med Vikingskibshallen og det nye besøgscenter. Dels for at skabe et rum, der har karakter af et overdækket havnebassin, hvor skibet kan sejle direkte ind og ud i sommerhalvåret – men stå tørt om vinteren.



# Økonomi

Forslaget til ny helhedsplan skitserer, hvordan museets vision kan udfoldes i en ny fysisk ramme. Der er ikke tale om et egentligt projekt, men om en beskrivelse af mulighedsrummet, som skal bearbejdes og kvalificeres i et endeligt projektforslag med anvisning af konkrete løsninger for bygninger og landskabsbearbejdning samt et gennemarbejdet anlægsbudget.

Driftsøkonomien, som har været et fokusområde i hele processen, er bæredygtig under forudsætning af, at der findes de nødvendige anlægsmidler.

## Anlægsomkostninger

For at kunne angive et økonomisk niveau for realisering af helhedsplanen er der foretaget en foreløbig vurdering af det samlede omkostningsniveau, som estimeres til kr. 250 - 300 mio. inkl. moms.

	Mio. kr.
Strandeng og naturhavn mv.	33
Nye bygninger	85
Vikingskibshallen	75
Formidlingsudstyr og inventar	17
Overslag ekskl. moms	210
Inkl. moms (18 %)	248
Projektafhængige udgifter	50
Overslag i alt inkl. moms	298

NIRAS har estimeret omkostninger til udbygning og landskabsbearbejdning på grundlag af oversigt over kvadratmeterbehov og faciliteter. Med støtte fra Realdania har Teknologisk Institut i 2011 udarbejdet budget for restaurering af Vikingskibshallens betonelementer, mens Erik Møller Arkitekter A/S har estimeret omkostninger til øvrige bygningsarbejder på hallen. Desuden har museet foreløbigt anslået omkostninger til basisudstyr og -inventar.

Projektafhængige omkostninger omfatter bl.a. opdatering af estimerede anlægsudgifter,

VVM undersøgelse, eventuel arkæologisk undersøgelse af området og projektføreløb i forhold til fredningsmyndigheder samt andre bygherreafledte udgifter. Desuden må der tages forbehold for forureningsproblematikken i området.

Anlægsomkostninger mv. skal således detailbearbejdes i forbindelse med udarbejdelse af egentligt projekt.

## En bæredygtig driftsøkonomi

Museets samlede omsætning på godt 37 mio. kr. er sammensat af offentlige tilskud, donationer og egenindtjening. De offentlige tilskud er på blot to år faldet med 8 %, hvilket naturligvis har været – og fortsat er – en udfordring for museets driftsgrundlag. Det stiller krav om, at museet øger egenindtjeningen, primært gennem øget billetsalg. Egenindtjeningen er da også steget gennem de seneste år og udgør nu 60 % af det samlede budget.

Entréindtægten er museets vigtigste indtægtskilde, men også indtægterne fra butik og café har betydning. Siden 2000 har vi



arbejdet med udvikling af nye forretningsområder, som bidrager med indtægter til driften eller finansierer aktiviteter og fastholder kompetencer.

Projektet fokuserer på at skabe grundlag for øgede egenindtægter for at sikre en bæredygtig driftsøkonomi. Det sker bl.a. gennem øget attraktionsværdi i betalingsområdet, formidling og aktivitet i vinterhalvåret samt udvikling af forretningsaktiviteter i gratisområdet for at udnytte det omsætningspotentiale, der findes blandt de mange gratister.

### Flere besøgende – en realistisk forventning

Vikingskibsmuseet er Roskildes største turistattraktion og har stor betydning for turisttilstrømningen til lokalområdet. Museet blev i 2014 besøgt af 132.000 gæster, en stigning på 9 % i forhold til 2013. Ca. 60 % er voksne og 40 % er børn. Knap 70 % af gæsterne kommer fra udlandet.

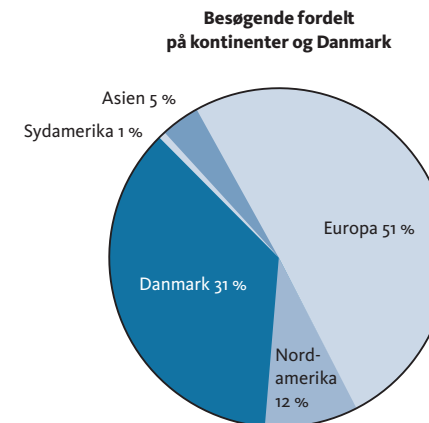
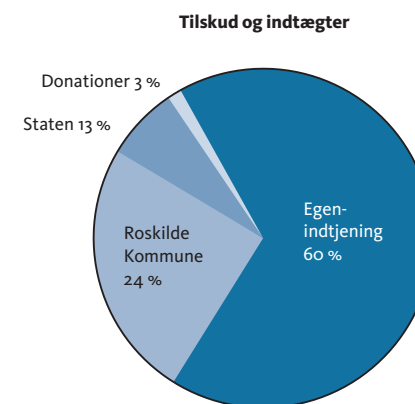
Museet har åbent alle dage året rundt, men aktivitetsniveauet svinger med års-

tiden. 74 % af museets gæster kommer i løbet af fem hektiske sommer måneder, mens 26 % fordeler sig over syv »vinter måneder«.

Skal der ændres på dette, må der skabes mulighed for at udvikle nye indendørs formidlingstilbud, så museet fremstår som et levende museum hele året rundt.

For at få robusthed i vurdering af besøgstilgangen ved det skitserede projekt tages udgangspunkt i resultaterne af brugerundersøgelsen 2013 og 2014 for Vikingskibsmuseet, gennemført af tnsGallup for Kulturministeriet. Antallet af betalende gæster anslås til 160-165.000 om året, når helhedsplan og det nye koncept er fuldt implementeret, svarende til en stigning på ca. 25 % i forhold til besøgstallet for 2014 på 132.000.

Som grundlag for opstilling af et estimeret driftsbudget for det nye museum sættes entréprisen til kr. 125 i sommerhalvåret og kr. 100 i vinterhalvåret. Disse entrépriser er realistiske, da de er på niveau med gennem-





snittet for en række store og mellemstore attraktioner.

Tællinger på Museumsøen anslår, at der årligt færdes ca. 350.000 mennesker, som ikke køber billet til museet. Det skaber et markant potentiale for museets kommercielle aktiviteter i gratisområdet.

Omsætningen i butik, café og andre profitcentre er konservativt budgetteret til at stige med 20 %.

### **Driften er bæredygtig**

De budgetterede besøgstal og afledte indtægter, som er afgørende for museets drift, vurderes at være realistiske. Der er udarbejdet analyse af budgettets bæredygtighed ved udsving i besøgstal, og driftsbudgettet er i alle scenarier robust.



Museet er en megafon, der forstærker det fjerne ekko fra fortiden:  
Af alt, der er nedarvet, er livet det største.



Vikingskibsmuseet i Roskilde  
Vindeboder 12  
4000 Roskilde  
[www.vikingskibsmuseet.dk](http://www.vikingskibsmuseet.dk)



ROSKILDE  
KOMMUNE